

Mi tehát a teendő? Véleményem szerint a következő:

a) A munkanélküliség növekedéséből adódó helyzetet ésszerűen és jól kellene felhasználni a személyi állomány összetételének javításához, a felvételnél tehát az igényt jóval magasabbra kell emelni.

b) A fenyegetettségérzést csak a munkájukat hanyagul vagy rosszul végzőknél kellene fenntartani, gyakrabban élve azzal a lehetőséggel, hogy a rosszul dolgozóktól megváljunk.

c) A tisztességes dolgozóknak tudatosítani kellene, hogy a munkájukra továbbra is szükség van, s ezért a büntetés-végrehajtástól szerény, de biztos jövedelemre számíthatnak.

d) Az oktatás és továbbképzés, eligazítás gyakori témája legyen az egységes fellépés, a követelménytámasztás igénye. A vezetők ellenőrző tevékenységük során ezzel is foglalkozzanak.

Dr. Golts Máttyás

„Wagner úr, beenged bennünket?”

Miközben Csordás Sándor vitaindítóját olvasom, nem tudok szabadulni egy néhány évvel ezelőtti ausztriai látogatásunk apró epizódjának emlékeitől.

Gollensdorf kisváros Bécs közelében. Itt működik egy átépített kastélyban a mi IMEI-nk osztrák megfelelője. A bűncselekmények kemények, emberölés, nemi erőszak, gyújtogatás. Az intézet vezetője — ezüstszürke hajú, negyvenes éveinek derekán járó úr, végzettségét tekintve pszichiáter, több tudományos társaság tagja — kalauzol bennünket. Rácsajtókon keresztül, melyeket az igazgató úr maga nyit és zár, jutunk el a körletre. A zárakhoz érve bekopog az egyik ajtón.

— Wagner úr, beenged bennünket?

— Natürlich, Herr Direktor! — hangzik a válasz, és máris ott vagyunk a mintegy 10—12 négyzetméteres, szépen berendezett, tisztán tartott szobában. Megdicsérjük Wagner úr fonott kosarait, és azt is megtudjuk tőle, hogy az udvaron lévő, korábban megcsodált rózsabokrokat is ő gondozza.

Az intézetet egyébként kívülről nem őrzik, a kezeltek egy része rendszeresen kijár a városba, hulladékot, szemetet gyűjtenek, melyet csoportosítás után elszállítanak. A lakosság és az intézmény kapcsolata — talán az előbbieket miatt is — szívélyesen jó. Akkor arra gondoltam, a magyar büntetés-végrehajtás jövőjével találgoztunk.

A vitaindító alapkérdéseket feszeget, de nem tesz említést néhány, megítélesem szerint fontos összefüggésről. A bánásmód és a biztonság kapcsolata ugyanis nem értelmezhető a tárgyi-személyi, s hozzátehetjük, a jogszabályi feltételrendszerre történő legalább vázlatos utalás nélkül. A szakemberek számára a gondok szinte az unalomig ismertek, mégsem kerülhető el, hogy újra és újra, ahányszor arra lehetőség kínálkozik, ne tegyünk említést róluk.

Börtöneink túlszűfoltak, ezzel együtt túlméretezettek, elhelyezési körülményeink néhány üde oázist jelentő kivételtől eltekintve messze elmaradnak az európai átlagtól. Az azonos számú fogvatartottra jutó börtönszemélyzet létszáma fele-harmada a Lajtán túlnak. Ismertek a vállalati foglalkoztatás gondjai, a jelentős mértékben megújításra váró jogi szabályozás problémái. Leírni is nehéz (csak a különbség érzékeltetése miatt teszem meg), hogy az osztrák büntetés-végrehajtás lehetőségeivel azonos kondíciókhoz évi 40—50 milliárd forintos költségvetés kellene.^x Feloldható-e ez az ellentmondás? Rövid távon aligha. A felzárkózás minden bizonnyal hosszabb időszakot vesz igénybe. A folyamat során szükséges változtatásokat gondosan meg kell tervezni és azokat lépésről lépésre meg kell valósítani. Biztosítani kell, hogy a rendszer működését ne zavarják meg rögtönzések, másrésztől vi-

^x Ausztria 1989. évi költségvetése 3 milliárd ATS, 6500 fogvatartottra. Magyarországon évi 5,5 milliárd forint jut 15 000 fogvatartottra.

szont az indokolt változtatásoknak a szükséges időben meg kell történniük.

A megújulás folyamatának lényeges szempontja a társadalmi konszenzus kialakítása. A szabályozásnak és a gyakorlatnak meg kell találnia azokat az egyensúlyokat, melyek a társadalmi hasznosság, a korszerű jogrendszer és az emberséges fogva tartás eszméje között kialakíthatók. Az egyetértésnek abban a kérdésben kell létrejőnie, ám nem csupán a szűkös hasznosság elvét figyelembe véve, hogy egyszerűen mennyit tud, akar, kíván a társadalom erre a célra fordítani, másrésztől mennyiben tartja szükségesnek, célszerűnek, mennyiben érzi a fejlődés integráns részének a mainál korszerűbb és feltehetően hatékonyabb rendszer kialakítását.

Örvendetes tény, hogy hosszú évtizedek óta először a kormány megtárgyalta és áttekintette a büntetés-végrehajtás

helyzetét. Ez biztató jel lehet a jövőre nézve akkor is, ha figyelembe véve a források szűkösségét, gyors és dinamikus változással nem számolhatunk.

Mértéktartó, reális, ám érzékelhető változást hozó igényeket kell megfogalmaznunk, lépésről lépésre haladhatunk csak előre, de azt következetesen kell tennünk. Ebben a folyamatba illeszthető a vita, és azon túl a konkrét cselekvés. A cél egyértelmű: nyugodt, kiegyensúlyozott személyzet, világos rendező elvek, emberhez méltó rend és fegyelem, melyet egy inkább a fogvatartottak önbecsülése és a személyzet szakmai presztízse hoz létre a csak látszólagos és nagyon borulékony, kényszerűltet alkalmazkodás helyett. Néhány lépést tettünk, a java még előttünk áll, a feladatok jól látszanak.

Kéthelyi Péter

Feszült légkörben

A börtönök belső életében alapkövetelmény a rend és fegyelem fenntartása. Vitát inkább az okozhat, hogy e két kategóriát milyen ismérvek alapján határozzuk meg, prózáiban szólva: minek kell megfelelnie egy-egy intézetnek ahhoz, hogy pozitív megítélést kapjon?

A rend és fegyelem domináns meghatározója volt korábban (ma is az) a zárkarend milyensége. Az ágyak legyenek szinte művészi formák, sarkosra kialakítva, a fogvatartottak sétáljanak a zárkában, üljenek a stokin vagy padon, de nehogy lefeküdjenek, ne ücsörögjenek az ágyon, mert azt már az ellenőrző személyek kifogásolják.

Vajon végiggondoltuk-e valamennyien, hogy ilyen rendezhez ragaszkodva valójában mit követelünk? Eleget tudnánk-e tenni ilyen követelménynek mi magunk, ha a másik oldalon lennénk? Mert nézzük meg például a több ezer előzetesen letartóztatott vagy nem dolgozó elítélt egy napját! Ébresztő után felöltözik, rendbe teszi az ágát, megreggelizik, később megebédel,

este pedig megeszi a vacsoráját. Közben valamikor 30 percre kimehet a zárkából sétálni és az már ajándék az élettől, ha néha könyvtárba mehet, kijut sportolni vagy éppen látogatója érkezik. A nap jelentős részét tehát a négy fal között tölti el. Ezt pedig állva, ülőken ücsörögve nehéz tartósan kibírni. Raadásul az ülőkének nincs támlája, a gerincnek tehát nincs tartása, ezért hamar elfárad. Ha pedig elfárad, akkor a fogvatartott lefekszik az ágyára, megbontja a zárka optimális összképét, az ellenőrző személy pedig levonja a következtetést: „*Itt bizony van mit javítani a renden.*”

Az egészségügyi szempontokon túl — még mindig a zárkában maradván — sajnos egyéb bajom is van a „renddel”. Tudomásom szerint más országokban is előfordul, de ez nem vigasz, hogy a zárkák zsufoltak, s a körülmények már-már emberhez méltatlanok: háromszintes agyak, csökkent mozgáster, 20—24 főre egy mosdó és WC, tisztítószerek hiánya a penztelenség miatt. Az alig szellőztethető zár-